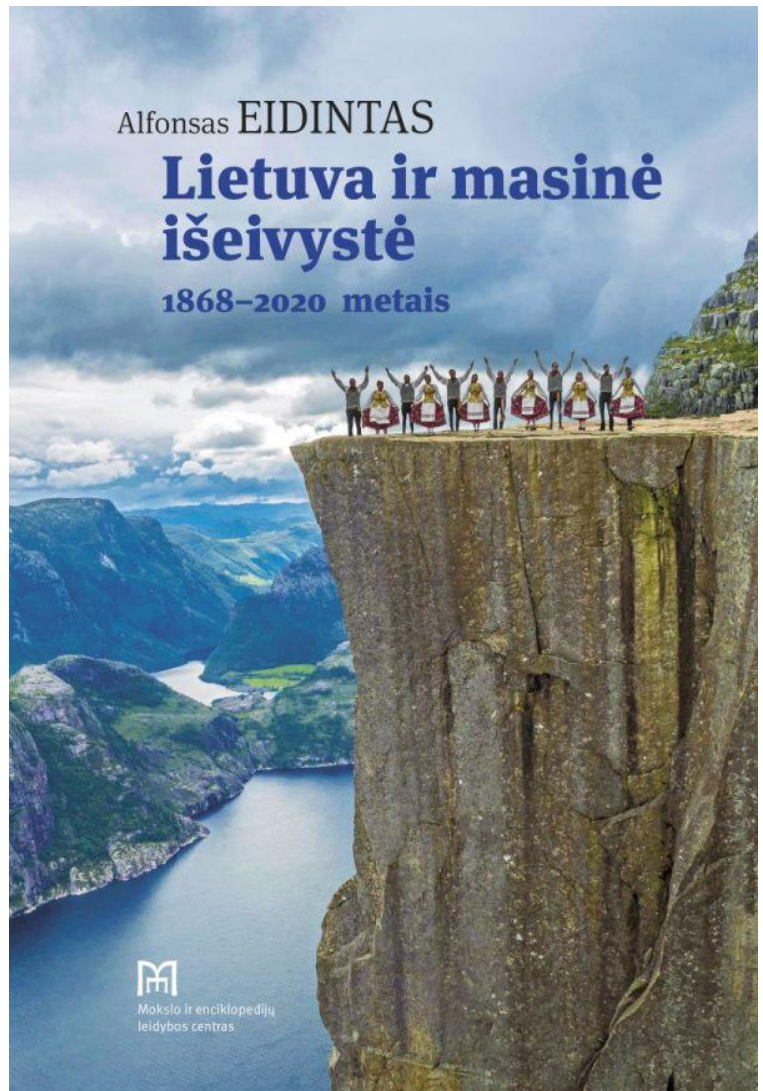

Naujausioje profesoriaus Alfonso Eidinto knygoje dėmesys masinei išėivystei

Deimantė ŽUKAUSKIENĖ

Šiomet skaitytojus pasiekė Mokslo ir enciklopedijų leidybos centro Vilniuje išleista Alfonso Eidinto monografija „Lietuva ir masinė išėivystė 1868–2020 metais“. A. Eidintas – Lietuvos istorikas, diplomatas, profesorius, išleidęs apie tris dešimtis knygų lietuvių diasporos, XX a. Lietuvos istorijos, šiulaikinės diplomatijos ir kitais klausimais. Leidinio platinimo vietose internete yra pateiktas toks monografijos aprašas: „Alfonso Eidinto knygoje „Lietuva ir masinė išėivystė 1868–2020 metais“ aptariamos masinės lietuvių emigracijos bangos, jų atsiradimas ir Lietuvos visuomenės bei politikų reakcija į jas. Keliamas nepaprastai svarbus klausimas – kaip emigracijos centrų buvimas veikia dabartinę išėivystę, koks yra tėvynės poveikis išėivijai, kaip tai veikia tautos egzistenciją, kokios kyla mintys dėl pačios emigracijos ir jos naudingumo ar žalos tautos bei valstybės raidai“.

„Ar masinė išėivystė virs masiniu grįžimu?“ Atsakymo į šį bei kitus su lietuvių emigracija susijusius klausimus ieškota ambasadoriaus knygoje, į kurios virtualų pristatymą ir diskusiją gegužės 26 d., *MsTeams* platformoje susirinko Seimo ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės komisijos pirmininkė Dalia Asanavičiūtė, Pasaulio Lietuvių Bendruomenės atstovė Lietuvoje Vida Bandis, Užsienio reikalų viceministras ambasadorius Egidijus Meilūnas, autorius prof. Alfonsas Eidintas bei kiti Pasaulio Lietuvių Bendruomenės atstovai, diaspora besidomintys žmonės, renginį moderavo žurnalistas Aurimas Perednis.

Kaip jau anksčiau žiniasklaidoje A. Eidintas yra minėjęs, knyga „Lietuva ir masinė išėivystė 1868–2020 metais“ nepretenduoja tapti dar viena emigracijos istorija. Idėja parašyti tokio pobūdžio knygą atsirado palaiptu, kai nutarė atkreipti dėmesį, jog masinės išėivystės banga po 1990 metų kelia didžiulę grėsmę savo masiškumu lietuvių tautos išlikimui. „Ji pernelyg gausi ir norėjau palyginti ją su dar viena prieš tai buvusia. Per 30 nepriklausomybės metų, kai niekas nepersekioja lietuvių kalbos, lietuviškų mokyklų, nieko nedraudžia, iš laisvos

demokratinės valstybės į užsienį išvyko praktiškai milijonas gyventojų“, – sako A. Eidintas. Taigi norėta „naujai įvertinti, kokiomis aplinkybėmis ir kaip susidarė lietuvių telkiniai, o svarbiausia – išryškinti, kokią įtaką senosios emigracijos problema turėjo lietuvių visuomenei, ką ji apskritai reiškė Lietuvai, modernios valstybės atkūrimui, jos gyvenimui tada ir šiais laikais, ko pasiekta tik emigracijos pastangomis“[\[1\]](#).

Pasakodamas apie leidinį autorius trumpai pristatė ir pagrindines lietuvių emigracijos bangas, daugiausia dėmesio skirdamas dviem svarbiausiems masinės emigracijos laikotarpiams: 1868–1915 ir 1990–2020 metais. Alfonso Eidinto teigimu, dėl sunkios ekonominės padėties tarpukariu iš Lietuvos emigravo apie 100 tūkstančių lietuvių. JAV tuo metu tiek lietuvių emigrantų nepriėmė, todėl tokia banga 1928–1930 m. nuvilnijo į Argentiją, Braziliją. Iš tų 100 tūkstančių daugiau kaip trečdalis buvo Lietuvos žydai, kurie pasuko ir į Palestiną, ir Pietų Afrikos Respubliką, ir tik iš dalies į JAV. Dipukai – politinės emigracijos banga, kuriai kilus 70–80 tūkstančių lietuvių pasklido daugiausiai po JAV. Lietuvai būdinga ir sezoninė emigracija, kurios srautai buvo ganėtinai maži, pavyzdžiui, emigruojant į Latviją užsidirbti.

O štai pirmoji masinės emigracijos banga ženkliai sumažino lietuvių skaičių Lietuvoje, užsienyje pradėjo telktis lietuvių imigrantų centrai. Galima teigti, jog emigracija į JAV ekonominiu, politiniu, kultūriniu požiūriu buvo ryškiausia lietuvių gyvenime. „Jos pasiekimai buvo didžiuliai, ji buvo labai orientuota į Lietuvos reikalus, į laisvos Lietuvos atkūrimą ir jos sustiprinimą ir teikė visokeriopą pagalbą“, – pasakoja knygos autorius. JAV susiformavo savotiški lietuviybės židiniai, aplink kuriuos telkėsi vis nauji emigrantai.

Antroji masinės emigracijos iš Lietuvos banga, kilusi po 1990 metų, supurtė Lietuvos žmones savo dydžiu bei skaičiais, nes iki tol tokio masto išvykimo iš šalies nebuvo. Mokslininkas tvirtina, jog dabartinė emigracija, masinės išėivijos banga, iki šiol nėra sustojusi. Kiekvienoje poilsinėje šalyje atsirado dirbančių lietuvių, atsirado ir naujos emigracijos kryptys, telkiniai, kur anksčiau lietuvių tiek daug nebuvo, pavyzdžiui, Airijoje, Ispanijoje, Norvegijoje. Daug tūkstančių lietuvių ten yra išvažiavę, o pastaruoju metu vis daugiau lietuvių pasuka į Vokietiją. Anglijoje lietuvių buvo ir anksčiau, tačiau atsirado toks pritraukiantis veiksnys: ten įsikūrę lietuviai kviečia atvažiuoti apsigyventi savo draugus, gimines ir šie jau turi į ką atsiremti ir nuo ko pradėti. Tradicinė lietuviškoji gyvenimo bazė ėmė kurtis ir naujuose emigracijos kraštuose ir čia galima atrasti panašumų su prieš

tai buvusią masinę emigraciją banga – jaunos mamos ėmė rūpintis lituanistinių mokyklų steigimu, joms yra teikiama pagalba, atsirado įvairių organizacijų bei draugijų, tautinių grupių. Džiugina tai, jog atsirado ir profesinių draugijų – lietuvių verslo žmonių, finansininkų ir kitų.

Šiandien galima pasidžiaugti atsiradusiomis ir išaugusiomis galimybėmis laisvai keliauti, dirbti ir gyventi, tačiau su tokia didelė emigracija kyla ir negatyvių reiškinių, nes iš šalies išvyksta ne tik darbingo amžiaus žmonės, atsiranda žmonių išnaudojimo, vergiško darbo, prekybos žmonėmis užsienyje pavyzdžių, Lietuvoje vaikai paliekami augti su seneliais arba išsivežami kartu į užsienio šalį, tačiau jų mokymasis vyksta jau ne lietuvių kalba bei dvasia. Šios išvardintos problemos buvo akstinas Alfonsui Eidintui parašyti tokio pobūdžio knygą ir siekti dialogo, komunikacijos.

Eidintas atkreipia dėmesį į dar vieną opią problemą: klėstėję lietuvių židiniai diasporoje aptirpo, ištuštėjo. Jis teigia, jog yra dvi Lietuvos dalys, viena yra Lietuvoje, o kita – užsienyje, ir tos dalys eina mažėjimo linkme. Profesorius mano, kad tikslinga būtų surengti Pasaulio lietuvių kongresą. Prieš II pasaulinį karą, 1935 m., įvyko I pasaulio lietuvių kongresas, tačiau per pastaruosius 30 metų dar nebuvo surengtas II pasaulio lietuvių kongresas, nors padiskutuoti, pasitarti yra apie ką, mano istorikas.

Leidinio autorius siekia visuomenę kiek sukrestinti ir atkreipti dėmesį į visuomenės ir valstybės požiūriu be galo svarbią mūsų išlikimui problemą. Sugrįžimas į Lietuvą vis dar vyksta labai vangiai. Kaip sako autorius, dar nebuvo nė vienos Lietuvos vyriausybės, kuri būtų kvietusi emigrantus grįžti namo ir Ameriką kurti Lietuvoje. Šalyje trūksta darbo jėgos, visuomenė sensta, mažėja gimstamumas, viena po kitos užsidaro mokyklos ir kultūrinės įstaigos, ypač mažuose miesteliuose. Tai kelia nerimą ne tik ekonomistams, bet ir demografams, kurie svarsto, ar emigracijos bangose neištirps lietuvių tauta ne vien pasaulyje, bet ir Lietuvoje, nuogaustauja, jog čia neliks lietuviškai kalbančių žmonių, o liks žemėlapuose, ženkluose įrašytas vien tik šalies pavadinimas ir lietuviški vietovardžiai. „Apie ką reiktų dar kalbėti, kadangi Lietuvoje krito gimstamumas net dvigubai per trisdešimt metų, gyventojų skaičius mažėja, tą jaučia ekonomika, kultūra tą jaučia, visos sferos, ypač jaučia mažesni miesteliai, iškyla klausimas, ar Lietuva išliks lietuviškai kalbanti valstybė. Ar lietuviai grįš? Kiek reikia, kad grįžtų? Kad nemažėtų?“ – klausia monografijos autorius. Jo manymu, pesimistinis variantas po 100 metų būtų Lietuva su 1,5 milijono lietuvių.

Profesorius kviečia, skatina pamąstyti išvykstančius iš Lietuvos arba tai ketinančius padaryti, gerai viską apgalvoti: „Pagalvokim, ar jau ne per daug mūsų išvažiuoja? Ar man tikrai reikia išvažiuoti? Jei aš noriu gyventi kaip Amerikoje, gal kurkime Ameriką Lietuvoje. Ar aš jau viską išbandžiau?“

Po šių klausimų į diskusiją pakviesti Seimo narė, užsienio reikalų viceministras, PLB nariai įnešė ir optimistiškesnės nuotaikos bei pozityvaus nusiteikimo.

LR Seimo ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės komisijos pirmininkė Dalia Asanavičiūtė kalbėjo apie savo patirtis emigracijoje, aptarė valstybės programą ir svarbiausius jos punktus, susijusius su diaspora, finansavimu bei parama užsienio lietuvių bendruomenėms bei lietuvių telkimąsi bendriems tikslams, pagalbą Lietuvai pandemijos metu.

Užsienio reikalų viceministras bei buvęs Lietuvos ambasadorius Airijoje Egidijus Meilūnas akcentavo informavimo sistemos kūrimą grįžtantiems gyventi į Lietuvą, kalbėjo apie geruosius pavyzdžius – aktyvią Airijos lietuvių bendruomenę, įvairių lietuviškų organizacijų Airijoje veiklą ir pasiekimus, sparčiai aktyvėjantį Lietuvos ir Airijos dvišalį bendradarbiavimą. Įvairiose Airijos vietose vyksta lietuvių renginiai, krepšinio rungtynės, pristatoma lietuviška kultūra, tradicijos. Sėkmingai veikia lituanistinių mokyklų tinklas. Airijos lietuviai susitelkia kilniems tikslams ir aktyviai teikia paramą ir labdarą Lietuvai. Nemažai Lietuvos miestų bei organizacijų turi savo garbės ambasadorius Airijoje, jie taip pat garsina Lietuvą ir mezga ryšius su Airija.

Vida Bandis jau gerą dešimtmetį atstovauja Pasaulio Lietuvių Bendruomenei, jos pagrindinis uždavinys – atstovauti lietuvių bendruomenei palaikant ryšius su Lietuvos Vyriausybe. Vida dalyvauja su švietimu bei sportu susijusiose diskusijose, Užsienio reikalų ministerijos susitikimuose, moteris puikiai žino, su kokiomis problemomis ir iššūkiais susiduria Bendruomenė, kaip ji keičiasi. PLB atstovė pritarė A. Eidinto iškeltai idėjai – sušaukti Pasaulio lietuvių kongresą dėl idėjų sklaidos.

Prie diskusijos prisijungė ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės pirmininkė Dalia Henke, ji papasakojo apie kylančius iššūkius išsaugant lietuviškąją paveldą bei kultūrą užsienyje, akcentavo, jog reikalingas didesnis žiniasklaidos dėmesys kalbant apie diasporos nuveiktus darbus bei teigiamų istorijų sklaidą.

Reziumuodamas Alfonsas Eidintas pateikė kelis savo pastebėjimus, pasiūlymus:

reikalingas „visuotinis pokalbis“, kongresas, turi būti puoselėjimą tai, kas jau sukurta, būtinas stipresnis organizavimasis telkiant lietuvius, reikia siekti juos patraukti grįžti gyventi į Lietuvą bei paruošti apie tai visą reikalingą informaciją. Pokalbio pabaigoje, paklaustas, kas teikia optimizmo, profesorius A. Eidintas patikino: „Turi būti geriau. Mano skaičiavimais, jei 200 tūkstančių lietuvių grįš, bus gerai.“

Projektas „Pasaulio lietuviai ir Lietuva“

www.pasauliolietuvis.lt

Jei norėtumėte publikuoti straipsnį prašome nekeisti straipsnio pavadinimo, nurodyti informacijos šaltinį, autorių ir projekto pavadinimą.

[1] <https://humanitas.lt/lietuva-ir-masine-iseivyste-18682020-metais.html>